

IBDIS

Editor: *Vasile Burlui*

Redactor: *Livia Iacob*

Culegere: *Alexandra Uzier*

Corectură: *Raul Iordăchiță*

Tehnoredactare și coperte: *Paul Gorban*

We know
books

ROMULUS DIANU

Nopți la Ada-Kaleh

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DIANU, ROMULUS

Nopți la Ada-Kaleh / Romulus Dianu. – Iași:

Cartea Românească Educațional, 2021

ISBN 978-606-057-145-2

821.135.1

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional
Copyright © Editura Cartea Românească Educațional,
Iași – 2021

Adresa: IAȘI, Bd Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 2 – 700124.
www.ecredu.ro

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Un șarpe printre șerpi

De la debarcader se desprinde un drumeag strâmb, prin iarbă, care străbate insula până la celălalt capăt, unde coboară pe plaja de pietre albe prinse în aluviuni și răgălii, ca într-o pastă. Mijesc pe malul Dunării, dincolo, pădurile Alionului, încărcate de polen pe linia pătimase a apusului.

Aici printre salcâmi și pini, poposesc în acest anotimp ciorile, cari îmbrobodesc cu negru tot ce a fost verde și tânăr, deasupra ruinelor de cărămidă roșie. Sunt zile când nu văd din fereastra mea decât santinela plimbându-se la țărm, cu o floare de paiu în țeava armei, șuerând țărănește, ca omul fără păș, înfășurat în mantaua lui cafenie, oprindu-se doar să mai scuipe odată în apele ce vin tulburi. E singura lui distracție, în afară de aceea nocturnă, când măsurând cu ochii împrejurimile, își dă curaj strigând:

— Postul numără' unu... bineee...

Dacă ceața se ridică înainte de amiază, atunci se chiamă că e Duminică, și iese toată lumea la plimbare.

Chiar și primarul iese întovărășit de fiica lui, Yllen, care slăbește pe zi ce trece și care iubește florile. Domnul Dogaru, agentul tutunului, de-abia sosit în insulă, se așează pe banca de pe alea debarcaderului și privește pe deasupra jurnalului, lumea pestriță. Nimeni nu îndrăznește să se așeze lângă el, cu toate că ar fi loc destul pe bancă. Hoge trece cu o cuviincioasă grabă și-i dă bună dimineța, înclinându-se, iar domnul Dogaru răspunde distrat:

— Sal'tare-sal'tare, ciorbagiule! Ai ieșit la soare?

Hoge surâde mulțumit de alintare și pleacă mai departe, fără treabă, bucuros că cel puțin n-a auzit nimeni gluma agentului.

Copiii aruncă undițele și stau pe mal într-un extaz musulman, ore întregi, cu ochii bănuitori spre fiecare vârtej de apă. Nu li se aude glasul decât când se prinde vreun pește.

Este însă un lucru obișnuit ca înaintea peștelui, să se ivească hoga. El neputând începe lecțiile în clasa goală, vine să-și adune clientela școlară de la pescuit, și atunci insula răsună de țipetele micilor turci, târâți de urechi, doi câte doi, întinși la prag și bătuți, spre spaima celor încă neprinși, cari ascultă și observă totul din vârful câte unui copac, halucinați și idioți.

— Ce mai e nou la gazetă, domnule director?, întrebă salutând șeful pichetului.

E un ofițer subțiratec și copilăros, Pristavu Traian, mutat aici pentru a-și face o pedeapsă.

— Mai nimic, tinere. Se ceartă boerii între ei, dar noi trebuie să rămânem la datorie, că ei se împacă până la urmă și noi rămânem cum e mai rău...

Ofițerul dă din cap aprobativ și nu știe ce întrebări să mai pună.

Două femei, în șalvari negri, merg agale pe ale. În clipa când ele zăresc „autoritățile” de pe bancă, o iau razna printre salcâmi.

Vin uneori zile ploioase, în care nu auzi decât un neîntrerupt cântec de apă, așternut peste această împărăție a frunzelor, a ierburilor și a șerpilor. Atunci o armată de melci ia cu asalt insula, și-i adună femeile în căldări adânci, de dimineță până seara, câte o săptămână în șir.

La melci am cunoscut-o pe Yllen.

E o fată care știe să aibă vrâsta care îi trebuie după cum i se pare mai potrivit. Pentru tatăl ei, primarul, ea este și mai urâtă și mai proastă decât a lăsat-o Dumnezeu, dar trăește cu speranța ascunsă că într-o noapte o va fura un barcagiu și o va duce în vreunul din satele sârbești care albesc dincolo de coama sălbatică a munților.

După o lungă tăcere ofițerul reia conversația cu domnul Dogaru, care a terminat de citit:

— Mi-aș îngădui să vă aduc și eu o veste.

LIBRIS

We know
books

— Eh?...

— M-am gândit să organizez o petrecere... așa ca un bal... Știți, acum nopțile sunt din ce în ce mai lungi și n-are lumea ce face pe acasă. Aven câțiva cavaleri, câteva fete. Vor veni de-altfel și de la Orșova, și de la Severin. Cu ocazia asta faceți cunoștință cu toată lumea de pe la noi.

— Ce spui, frate!... Să vorbim cu primarul. Ia stai jos.

Ofițerul se înclină, așezându-se.

— Câți oameni ai la pichet?

— N-am decât doisprezece, dar pentru ceea ce ne trebuie nouă, mai pot aduce vreo patru-cinci de la comandament.

Creștea o iarbă furioasă, mereu udă, cu numai pe țărmlul acesta vegetal se poate vedea. Nu se scuturase toată frunza, și sub culcușul ei moale, veșted, trăia o lume activă și rece, care fusese de baștină a regatului de apă. Milu barcagiul, care-și transformase brâul în turban, de când văzuse că vizitatorii preferă să fie conduși de turci, s-a apropiat de grupul celor doi, aducând pe băț un șarpe alb, abia ucis.

— Îl prinsei adineauri, la mal. Venise pesemne să se adape. Într-adins nu i-am sfărâmat capul. Am vrut să rămână frumos și zisei să vi-l aduc dumneavoastră, domnule șef.

Dogaru se ridicase în picioare și examina șarpele.

— E mort?

— Mort deabinelea. I-am băgat un cuiu în gâtlee. Să-l duceți duduui și dacă o mai vrea, n-are decât să-mi spună, că pun toți copiii insulei la treabă. Am auzit că din pielea șărchilor au început cucoanele să-și facă pantofi.

Se apropiaseră în câteva clipe, în jurul băncii verzi, toți cei de pe alee. Nu-i interesa deloc șarpele. Un șarpe ucis este tot ce poate fi mai obișnuit pe insulă, dar locuitorii vedeau în întâmplarea aceea prilejul nimerit pentru a se apropia de domnul Dogaru. În înghesuiala lor, erau câteva fesuri vechi, mărturisind vârsta proprietarilor, câteva scăfârlii descoperite, și tunse „cu scări”. Femeile rămăseseră mai la urmă. Ele, cu fața acoperită până la ochi, cu feregeaua, râdeau rușinate una la alta, mestecând sacâz, îmbulzindu-se una câte una să zărească pe ofițer, schimbând între ele cuvinte scurte, râsuri mici, întrebări geloase, gesturi de mirare.

La zarva lor, ca din senin, apăruse și primarul. Era îmbrăcat într-o haină lungă neagră, peste care atârna o garnitură de decorații, știrbită pe alocurea prin lipsa câte uneia din serie. Își pusese un fes nou și nalt, de culoarea sfeclei fierte, cu ciucurele lăsat în voie pe spate, semn că primarul e bine mersi. Fata lui îl ținuse de braț până aproape de bancă. Obosită sau supărată, ea se desprinsese de el, oprindu-se la douăzeci de

pași de grup, unde cu privirile în pământ, strivea o buruiană cu tocul pantofului.

La apropierea primarului, cercul s-a deschis făcându-i loc, și s-a închis pe urma lui, ca apele Mării Roșii, la o poruncă neauzită.

Odată în fața domnului Dogaru, el scoase din buzunar, cu o liniște netulburată, o basma albastră împăturită cu grije, o desfăcu fără grabă și găsimd în mijlocul ei o hârtie scrisă, mototoli basmaua. În pumn și începu să citească micul său discurs de bun venit:

„În numele celor două sute treizeci și opt de locuitori ai insulei Ada-Kaleh, pe care am onoarea să-i reprezint ca primar de douăzeci și cinci de ani...”

Mulțimea nu asculta, căci fiecare auzise discursul de mai multe ori, și-l știa pe derost. Folosind însă solemnitatea momentului, fiecare se apropia cât putea mai bine de primar și de agentul tutunului. Milu bargagiul dispăruse pe nesimțite, lăsând șarpele pe bancă. Ofițerul luase automat o poziție de semn de exclamație dreaptă și aplecată. Femeile, înălțându-se în vârful picioarelor, priveau peste umeri figura stacojie și grasă a lui Dogaru, care la gândul că discursul se va sfârși curând și că va trebui să răspundă improvizând ceva, avea tresăriri de fiară. Regreta că neprevăderea și puțină lui pasiune oratorică îl puneau de data asta în cea mai neplăcută situație.

În acest timp, un bărbat ca de treizeci de ani, mic de statură, dar legat, venea legănându-se ca o canonică, cu mâinile amândouă în buzunare, cu privirile pe

sus. El purta un costum orășenesc simplu, lucrat din dimie țărănească, puțin cănită cu foaie de nuc, iar pe cap o pălărie, aproape verde, cu marginile înguste și întoarse ca niște streșini. Se vedea că nu se grăbește. Mergea. Trecând pe lângă Yllen, care tot mai mozolea cu pantoful buruiana, el întoarse capul, încetini pasul, și peste o clipă stătu, ca și cum inima s-ar fi oprit în el.

Yllen e urâtă. Fața ei slabă și de un galben derivat din negru, nu este împodobită decât de un păr bogat, crescut din fruntea întinsă și uscată, ca o subită noapte deasupra ochilor prea triști. Orice lumină interioară este înfrântă pe obrazul ei de marea durere ce i-a întins gura, ținându-i-o deasupra dinților, într-un surâs martir și uneori destul de vulgar. Are statura fetelor de cincisprezece ani, și în priviri blazarea precoce a femeilor respinse din societate. Totuși Yllen a împrumutat din contactul cu lumea prin care a trecut până la terminarea școlii primare, o blândețe domestică și o căldură în vorbă, care fac din ea o fată mai puțin urâtă. Îi stă bine în rochia de stambă cu flori orientale care seamănă mai curând a castraveciuri în oțet. Boneta de lână albă, împletită de mâna ei, abia îi adună tot părul. Dacă n-ar purta niște ciorapi prea de multe ori cârpiți (ceea ce arată hărnicia ei), Yllen ar semăna cu o fată de la oraș. Ea știe acest lucru; îl știe și primarul, care nu o lasă singură niciodată.

Se auziră glasuri ca din somn, și grupul din jurul băncii se mișcă într-o convulsie dezordonată.

„Începea domnul Dogaru: „Domnule primar, iubiți cetățeni, eu nu sunt meșter la vorbă. Numai treaba ce-i de mine, încolo...”

Yllen păru că vrea să asculte și ea. Făcu încet cățiva pași, bărbatul sosit în Urmă o îndemnă să se stâmpere, cu o singură privire. Când se găsi mai lângă ea, își scoase pălăria, salutând-o tardiv și caraghi-os, cu o gravitate foarte nepotrivită. Apoi nu și-a mai ridicat ochii din pământ. O căldură misterioasă îl cuprindea, o dorință puternică îi amăra fiecare clipă și ar fi stat acolo, ca prins subț un duș cald.

Dinspre Orșova alunecau oblic pe Dunăre două bărci încărcate cu excursioniști sgomotoși.

Cuvintele aduse de vânt sunau desperechiate de sensul lor, ca de la mari depărtări. Copiii așteptau la debarcader să fie închinați pentru vizitarea insulei.

Domnul Dogaru a terminat repede cuvântarea, cu o falșă figură de stil, unanim apreciată. Arătând cu degetul cele două bărci care se apropiau, el simboliză pe Charon care trece peste fluviul Styx, trupurile celor buni și drepti, aici, unde mulțumită comerțului cu tutun din Timișoara, se va lăți progresul, prosperitatea, domnilor, ca o inundație.

Felicitat de mâinile butucănoase ale primarului, oratorul își făcu loc, copleșit de succes, prin mulțime și se retrase urmat de șeful pichetului de graniță. În urma lui un turc în zdrențe îi aducea acasă șarpele ucis de Milu.

Pasărea la cuibul ei

Trecerea de la copilărie la vârsta bărbată, nu este decât trecerea gândirii înaintea simțirii. Vine apoi și un potmol de slăbiciuni, un foșnet de patimi, icnitul greu al sufletului în fața sentințelor pe care ni le dă conștiința. În privința aceasta trăim ca profetul Daniil în groapa cu lei. Facem pace cu bestia care ne va întovărăși toată viața. Stabilim între noi și conștiința noastră un fel de legături de concubinaj, cordiale, dar rare și nelegitime. E singura formă suportabilă a vieții.

Omul cu pălăria verde e un om fără stare civilă. În această natură sălbatică sunt și părinți discreți cari nu-și declară copiii, socotind că aceștia nu dătoresc nimănui nimic, nici sacrificiu, nici bani. Li se pare de neînțeles ca odraslele lor să fie împovărate de datorii numai prin faptul că există.

Din cea mai mică pruncie, după botezul foarte târziu pe care-l săvârșește deobicei un popă fără parohie, bețiv și vicios, nomad și cucernic, copilului i

se dă a înțelege că ceilalți oameni nu sunt pe pământ decât pentru a-l vâna pe el. Dacă e vorba de o fată, ea știe că orice bunăvoință, orice surâs, orice dar, nu-i sunt decât lațuri și curse întinse cu scopul ca bărbatul cel mai bubos, pe dinăuntru și pe dinafară, să se poată culca în patul ei curat.

Mai binele nu vine niciodată; totdeauna vine mai răul...

Astfel ființa omenească își păstrează o libertate de fiară nedomesticită și un ochiu de lynx.

Rămas singur la ora amiezii pe-afară, cum începuse să plouă ușor, Andrei Melinte își aminti că e timpul să se întoarcă la barca lui. O lăsase legată în niște măcieși încărcăți de fructe roșii ca de niște mărgele. Plină cu haine, cu scule și cu mărfuri, barca era cufundată în apă mai până la cârligele vâslelor. Apele, oricât de furioase, nu se jucau cu Melinte, decât atunci când vreo ispravă mai puțin veselă, terminată cu împușcături grănicerești, M silea să lepede în Dunăre toată agoniseala gospodăriei lui. Întâmplările de acest fel erau destul de dese, nici grănicerii sârbi nefiind mai de treabă decât camarazii lor români, de pe malul din față.

A fi contrabandist e o naționalitate, nu o meserie. Omul cu pălăria verde își dăduse bine seamă de locul lui în societate după primul glonț ce-i înseilase umărul.

Găsi barca la locul ei, înconjurată de copii de pe insulă. Le cunoștea obiceiul. Ei nu vin să se joace decât în acest mic golf, unde nu păzește nici un soldat și nu trage nici un barcagiu. Cu capetele goale prin ploaie, ei își prind singuri peștele de care au nevoie la prânz, aleargă fiecare acasă să-și fure sfertul de pâine, și la focul aprins între două pietre își gătesc o masă pescărească, ferindu-se de părinți cu aceeași atențiune cu care mai târziu se vor feri de jandarmi. Și ca să-i educe mai bine la astfel de obiceiuri, părinții de câte ori pun mâna pe ei, îi snopesc în bătae.

Andrei sări în barcă, scotoci pe fundul unei lăzi, aruncă repede copiilor o traistă cu portocale, apoi deslegându-și țara priponită de măcieși, alunecă pe apele tulburi, salutat de râsul și de sbengul prietenilor lui.

De mic trăise la Ada-Kaleh și totdeauna singur. Crescuse sub ochii cumiți ai turcilor, vânzând, la orice preț, de toate: tutun de Smyrna, chihlimbar, fructe orientale, vinuri de Tokai, broderii și monete vechi, oglinzi de Veneția, bijuterii desgropate din nisipuri, sau furate de prin muzee. Constituția seminției lui de contrabandist, n-avea decât un articol: „*Fiecare om are atâtea drepturi câte poate exercita*”.

Acum însă îi părea rău de atâta viață risipită. Banii nu-l mai ispитеau, de vreme ce el nu-i putea cheltui așa cum ar fi vrut.